

Vammaisalan erityiskysymykset, osa 2

Vammaisuuden moninaisuus

11.10.2024

Uudistuva ja moninainen vammaistyö
Uudellamaalla

- Tea Kairi, Diakonia ammattikorkeakoulu
- Maria Mikkola

Kuva: Sami Siilin

Euroopan unionin
osarahoittama

Uudistuva ja moninainen vammaistyö Uudellamaalla

Euroopan unionin
osarahoittama

UUDISTUVA
VAMMAISTYÖ

DIAK

Diakonissa-
laitos

STEP
-KOULUTUS

SUOMEN
DIAKONIA-
OPISTO

Tukena

Hankkeen tavoitteet

- Vahvistaa vammaistyön vetovoimaa
- Parantaa vammaistyön pitovoimaa työn ja koulutuksen rakenteita kehittämällä
- Lisätä moninaisten työyhteisöjen kieli- ja kulttuuritietoista osaamista

Internet-sivu: uvva.diak.fi

Euroopan unionin
osarahoittama

Mitä tulee mieleen
otsikosta vammaisuuden
moninaisuus?

Kuva: kuvapankki

Euroopan unionin
osarahoittama

Vammaisuuden määritelmä

- *"Vammaisiin henkilöihin kuuluvat ne, joilla on sellainen pitkäaikainen ruumiillinen, henkinen, älyllinen tai aisteihin liittyvä vamma, joka vuorovaikutuksessa erilaisten esteiden kanssa voi estää heidän täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisensa yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa."*
- YK:n vammaisopimus
- Yksilöllisyys!

Kuva: kuvapankki

Vammaisuuden moninaisuus

- Vammaisuus voi ilmetä monella eri tavalla ja vaikuttaa elämään eri tavoin
- Kokemus vammaisuudesta on subjektiivinen
- Vammaisuus on yksi ominaisuus muiden joukossa
- Vammaiset ihmiset elävät tavallista arkea
- Monet rajoitteista on ylitettävissä apuvälineillä, muiden tuella tai yhteiskunnan esteettömyyttä kehittämällä.
- [Vammaisuus on ominaisuus muiden joukossa | Vamlas](#)

Kuva: kuvapankki

Ableismi

- Ableismi viittaa toimintakykyyn (sana able suomeksi pystyvä tai kykenevä).
- Ableismilla tarkoitetaan normittunutta vammattomuuden ihailua ja itsestään selvänä pitämistä.
- Ableismin ydin on, että vammainen ihminen on ulkopuolinen, erilainen ja huonompi.
- Ableismi on sekä ajattelemattomuutta että syrjintää.

Kuva: Sami Siilin

Purettaisiinko ajattelutapaa, jossa ihminen on joko vammainen tai vammaton. Vammaisuus on monisävyistä. Kaikilla meillä on toiminnan rajoitteita jossakin kohtaa elämäämme.

Euroopan unionin
osarahoittama

Luokittelusta

- Tärkein lähtökohta on tuen tarve
- Lääketieteellisenä luokituspohjana ICD –diagnosiluokitus
- Esimerkkejä vammaisuudesta:
  - Aistivammat: esim. näkö/kuulovamma
  - Fyysiset vammat
  - Kehitysvammaisuus
- Neurokehitykselliset häiriöt
  - Autismikirjo, ADHD, Touretten oireyhtymä, oppimisvaikeudet ja kehityksellinen kielihäiriö
- Alkoholin aiheuttamat sikiövauriot

Kuva: Sami Siilin

Kehitysvammaisuus

- Vaikeus oppia ja ymmärtää uusia asioita (lievästä vaikeaan)
- Kehitysvammaoireyhtymään voi kuulua liitännäissairauksia tai/ja -vammoja.
- Suomessa on arviolta noin 50 000
- Vamma rajoittaa vain osaa ihmisen toiminnoista.
- Kaikilla ihmisillä on erilaisia vahvuuksia ja kykyjä sekä tuen tarpeita.
- Yksilöllisellä ja oikeanlaisella tuella voi merkittävästi vaikuttaa ihmisen hyvinvointiin ja elämänlaatuun.

[Kehitysvammaisuus | verneri.net](https://verneri.net)

Kuva: Sami Siilin

Euroopan unionin
osarahoittama

FASD = fetal alcohol spectrum disorder

- **FASD** on kattotermi, joka kuvaa raskaudenaikaisen alkoholi-altistuksen aiheuttamaa vaikutusten kirjoa.
- Vaikuttaa koko keskushermoston kehitykseen.
- Ilmenemismuodot ovat erilaisia, koska alkoholi on voinut vaikuttaa eri raskauden aikoina kehitykseen.
- Suurimmalla osalla ei ole tyypillisiä kasvopiirteitä
- Ennaltaehkäisy: alkoholin välttäminen raskautta suunnitellessa ja sen aikana
- Lisätietoa ja materiaalia: [Kehitysvammaliitto » FASD](#)

Kuva: kuvapankki

LIIAN USEIN HENKILÖSTÄ AJATELLAAN

- En suostu
- Huono, pahantahtoinen
- Laiska
- Valehtelee
- Vastustava
- Ilkeä
- Ei välitä, sulkeutuu
- Ei suostu istumaan paikallaan
- Kranttu, vaativa
- Ei yritä ymmärtää olennaista
- Yrittää saada minut hulluksi
- Yrittää saada huomioita
- Esittää nuorempaa
- Varas
- Epäsovelias
- Ei yritä

KUN HENKILÖN KÄYTÖKSEN TAUSTALLA ON

- En pysty
- Turhautunut, puolustava, haastettu
- Yrittää kovasti
- Lörpöttelee/juttelee, täydentää
- Ei "tajua"
- Puolustava, loukkaantunut, hyväksikäytetty
- Ei pysty tunnistamaan/näyttämään tunteitaan
- Ylistimuloitunut
- Ylisensitiivinen
- Tarvitsee useita toistoja oppiakseen
- Ei muista
- Tarvitsee kontaktia ja tukea
- On kehityksellisesti nuorempi
- Ei ymmärrä omistajuutta
- Ei ymmärrä sosiaalisia sääntöjä
- Väsynyt epäonnistumiseen, uupunut

Vinkkejä kohtaamiseen

- Jokainen tilanne omanlaisensa.
- Älä oletta, anna henkilön itse kertoa ja kuvailla itseään, tilannettaan ja kokemustaan.
- Mieti käyttämäsi kieltä ja termejä. Pohdi, kohtaavatko ne aidosti vammaisen ihmisen oman kokemuksen.
- Puhu asiakkaallesi, älä tulkille tai mahdolliselle mukana olevalle tukihenkilölle.
- On turvallisempaa aina varmistaa asia kysymällä – kuin tehdä oletuksia.
- Varaa aikaa kohtaamiselle ja ole oma itsesi.
- Jos et ymmärrä asiakkaan epäselvää puhetta, osaa käyttää kommunikaatiovälinettä tai ymmärrä erityistarpeita -Kysy neuvoa ja apua.
- LOVIT-muistisääntö: kehitysvammaliitto.fi/tikoteekki/toimintamallit/lovit/

Kysymyksiä tai kommentteja?

Kuva. kuvapankki

Euroopan unionin
osarahoittama

Lisätietoa ja linkkejä

- [Uudistuva ja moninainen vammaistyö Uudellamaalla -hanke \(diak.fi\)](#)
- [Vammaisuus – THL](#)
- [Vammaisuus yhteiskunnassa – THL](#)
- [Vammaisuus on ominaisuus muiden joukossa | Vamlas](#)
- [Malike | Tukiliitto](#)
- [Vierasblogi: Dis/ableismi - Ajatuspaja Visio](#)
- [Vammainen paljastaa rakenteellisen ableismin - SelkoSeks](#)
- Videot: [Vetoa Vammaisalalle – YouTube](#)
- [Vammaisalan järjestöt – THL](#)
- [International Classification of Diseases \(ICD\) \(who.int\)](#)
- [Keinoja vuorovaikutukseen - Papunet](#)
- [Kehitysvammaisuus | vernerinet](#)
- Kehitysvammaoireyhtymät: [Diagnoosit | Tukiliitto](#); [Harvinaiskeskus Norio | Tukiliitto](#)
- [Kehitysvammaliitto » FASD](#)
- [kehitysvammaliitto.fi/tikoteekki/toimintamallit/lovit/](#)
- [Kun kohtaat näkövammaisen | Näkövammaisten liitto \(nakovammaistenliitto.fi\)](#)
- [Näkövammaisuus | Näkövammaisten liitto \(nakovammaistenliitto.fi\)](#)
- [Etusivu - Kuuloliitto](#)

Vammaisuuden moninaisuus

-Arjen näkökulmia

Maria Mikkola

Kuva:kuvapankki

Euroopan unionin
osarahoittama

Portti-valmennus

11.10.2024

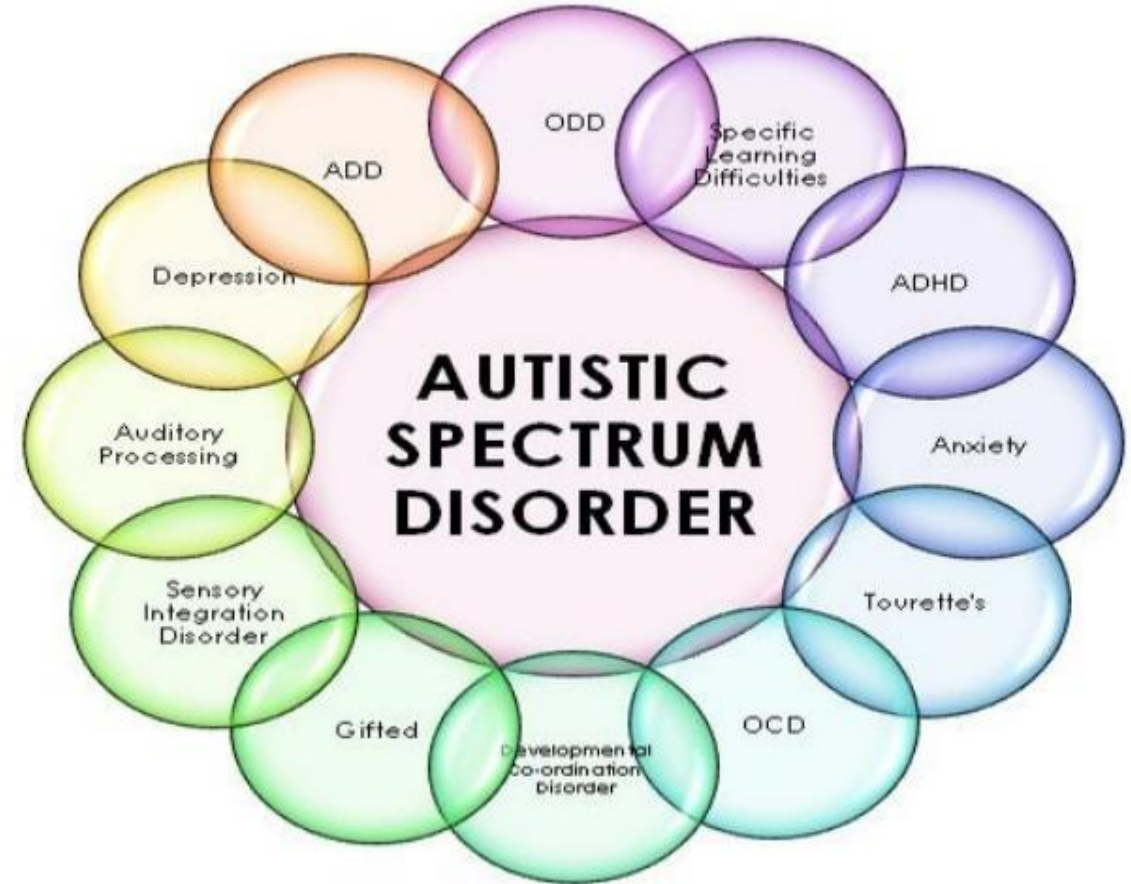
Maria Mikkola

Äiti, opettaja, hoitaja, kuljettaja, kokki, terapeutti, psykologi, parturi, siistijä, palvelija, lääkäri, omaishoitaja, ystävä, kainalo, lohduttaja, turvasatama, tekninen tuki, pankkivirkailija, vakuutusasiahenkilö, kaavakkeiden täyttäjä, etuuskien vaatija, kodinvartija, leijonaemo, viihdyttäjä ja koomikko.

Autismikirjon häiriöt

- Henkilöitä, joilla on neuropsykiatrisia häiriöitä ja jotka ovat saaneet autismikirjon häiriön diagnoosin (ICD11-tautiluokitus)
- ADHD, ADD, Aspergerin oireyhtymä, Touretten oireyhtymä jne.
- Älyllisesti kehitysvammaisten osuus näistä autismikirjolaisista on 35 %.

Kuva: [The Association Between Parental Age and Autism-Related Outcomes in Children at High Familial . . . – Frost Institute for Data Science & Computing](#)

Termit haltuun

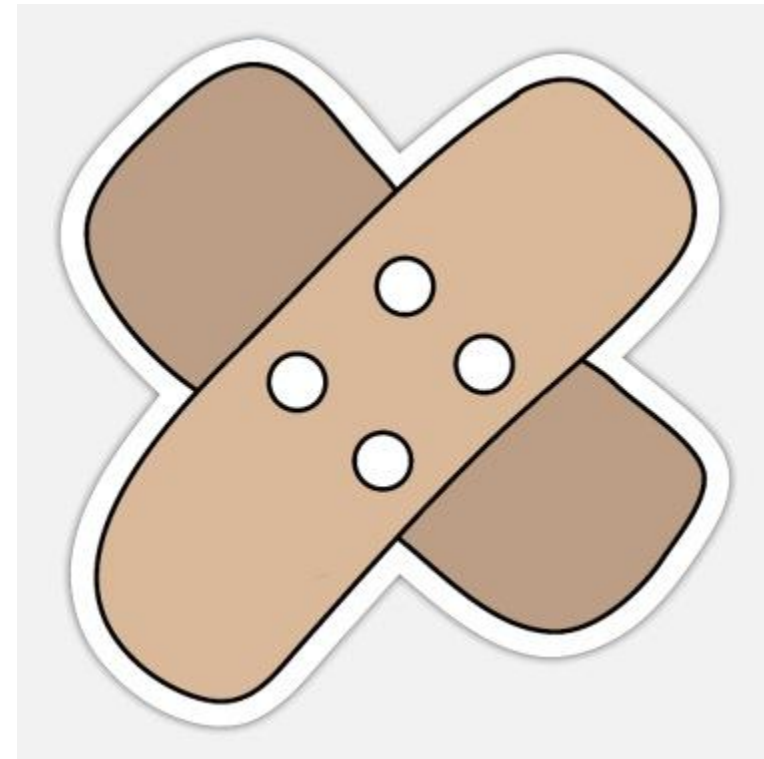
- **NEUROEPÄTYYPILLINEN**
  - Neurodivergent -> ND
  - “Nepsy”
  - Neuropsykiatrisia haasteita ja ominaisuuksia omaavat henkilöt
- **NEUROTYYPIILLINEN**
  - Neurotypical -> NT
  - “Nentti”
  - Henkilö, jolla ei ole neurologisia häiriöitä tai poikkeavuuksia

Kuva: kuvapankki Google

Hoitomuodot Käypä hoito-suosituksen mukaan

- Arjen kuntouttavat toimet
- Ympäristön muokkaus toimintakykyä tukevaksi
- Psykososiaalinen kuntoutus
- Taidollinen kuntoutus

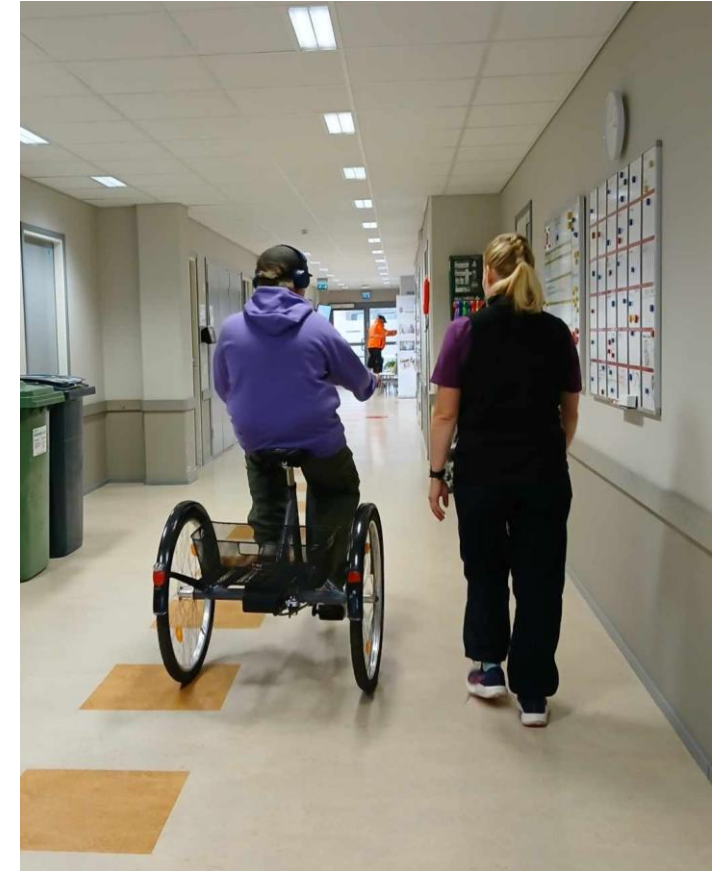

Spreadshirt.fi

Hoitomuodot arjessa

- Arjen kuntouttavat toimet
  - Rutiinit, aikataulut, kuva-apu, time-timerin käyttö, viikko-kalenteri värikoodein, ennakointi, mukana kulkeminen turvallisuuden luomiseksi
- Ympäristön muokkaus toimintakykyä tukeväksi
  - Lukittavat ovet, ruokailu, turvallisuus, esteettömyyden huomioiminen
- Psykososiaalinen kuntoutus
  - tiedon käsittelyyn, tunteiden hallintaan tai käyttäytymiseen tukea ja ohjausta (tarvitaan lähete lääkäriltä)
- Taidollinen kuntoutus
  - Toimintaterapia, puheterapia, fysioterapia jne. (tarvitaan lähete lääkäriltä)

Arki

Koti

- Käyttäytymiseen ja toimintaan tukea
- Ruokailu, juominen

Kuva: Kuvapankki

Koulu

- Liikuntatunnit
- Yksilöllisyys
- Aistiesteettömyyden huomiointi
- Inkluisio

Oliver

Haasteita

- Kontekstisokeus
- Suomen kieli, oma äidinkieli
- Matematiikka (luetun ymmärtäminen)
- Tilannetaju
- Vaarantaju
- Sosiaaliset suhteet

Vahvuuksia

- Iloisuus
- Kielitaito
- Matematiikka (kaavamaisuus)
- Käytös (koulussa ja kotona)
- Piirtäminen
- Ekkot (=E erityisen Kiinnostuksen Kohde)

Asiakkaan tai perheen kohtaaminen

Lasten ja perheiden kanssa

- Vanhemmat tuntevat lapsensa ja tämän tavat toimia parhaiten
- Kuuntele vanhempia
- Älä vähättele (pojat on poikia)
- Vanhemmat voivat olla tosi väsyneitä
- Älä loukkaannu ”huonosta käytöksestä”

Aikuisen tai nuoren aikuisen kanssa

- Kuuntele, kuuntele loppuun asti rauhassa (ticejä, ocd-omaista käytöstä jne) ->saa sanotuksi
- Varaa aikaa/ anna taukoja tarvittaessa
- Reagoi tavalla, miten osaat

Tutustu, jotta saat tärkeää tietoa

Miksi vammaistyyöhön?

- Kiehtova maailma
- Muuttuva maailma
- Teet hyvää ja tärkeää työtä, jolla on merkitystä
- Alalle tarvitaan osaajia

Kuva: autisimiliitto.fi

Lähteet:

- Aivoliitto 2024. Aistikäsittelyn poikkeavuudet. <https://www.aivoliitto.fi/hoppi/tunnistajatue/aistikasittelynpoikkeavuudet/#20cb4866>.
- Autismiliitto 2024b. Perustietoa autismista. <https://autismiliitto.fi/autismi/perustietoa-autismista/>.
- Duodecim 2024. Käypä hoito -suositus, autismikirjon häiriö. Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin ja Suomen Lastenpsykiatriayhdistyksen, Suomen Nuorisopsykiatrisen Yhdistyksen, Suomen Kehitysvammalääkäreiden, Suomen Lastenneurologisen Yhdistyksen ja Suomen Psykiatriyhdistyksen asettama työryhmä. <https://www.kaypahoito.fi/hoi50131#s7>.
- Invalidiliitto 2024. Esteettömyys. <https://www.invalidiliitto.fi/esteettomyys>.
- Nepsyarki 2024. Aistiherkkyydet. <https://www.nepsyarki.com/aistiyliherkkyys/>.
- Nepsytietoa 2024. Nepsy-hanke Tarmo 2023. <https://nepsytietoa.fi/tietoa-lapsille-ja-nuorille/mika-on-nepsy/>.
- Mikkola & Rahkola, 2024. Opinnäytetyö. Nepsyt ja matkailu: neuroepätyypillisten henkilöiden esteettömyyden huomioiminen matkailussa. <https://www.theseus.fi/handle/10024/858247>.
- Suomen Neuropsykologinen Yhdistys Ry, 2024. Mitä on neuropsykologia? <https://neuropsykologia.fi/neuropsykologia/>.
- The World Health Organization 2024. WHO 's new International Classification of Diseases (ICD-11) comes into effect. [https://www.who.int/news/item/11-02-2022-who-s-new-internationalclassification-of-diseases-\(icd-11\)-comes-into-effect](https://www.who.int/news/item/11-02-2022-who-s-new-internationalclassification-of-diseases-(icd-11)-comes-into-effect).
- Vermeulen, P. 2019. Autismi ja kontekstisokeus. Autismiliitto. <https://www.suomalainen.com/products/autismi-ja-kontekstisokeus-1>.
- Visit Finland 2023. Kestävän matkailun periaatteet. <https://www.visitfinland.fi/liiketoiminnan-kehittaminen/vastuullinenmatkailu/kestavan-matkailun-periaatteet>.